

1. Průvodní list a organizace kurzu

Sylabus

Cíle výuky:

Cílem je napomoci tomu, aby student/ka byl/a schopen/na rozlišit jednotlivé vrstvy národního jazyka, a to spisovný jazyk, hovorovou spisovnou češtinu a další. Pozornost je věnována problematice kodifikace a současným postojům ke kodifikaci, současným trendům vývoje jazykových prostředků.

Osnova:

1. Rozvrstvení českého národního jazyka; spisovný jazyk, hovorová spisovná čeština, obecná čeština
2. Problematika kodifikace a postojů ke kodifikaci
3. Variantnost hláskoslovných prostředků
4. Vybrané problematické jevy českého pravopisu
5. Variantnost morfologických prostředků – podstatná jména, zájmena a další
6. Variantnost morfologických prostředků – slovesa
7. Slovesné vazby
8. Módní výrazy a vazby; nejčastější prohřešky proti normě
9. Adaptace a skloňování cizích vlastních jmen; přechylování
10. Vliv cizích jazyků na současný český jazyk
11. Čeština krajanů v zahraničí
12. Čeština 20. století
13. Čeština 21. století

Vyučující

PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

Organizace kurzu

Kurs je rozčleněn do 13 lekcí, které odpovídají 13 týdnům semestru. To studenty podporuje v průběžném studiu a plnění úkolů; jednotlivé tutoriály jsou přitom v rámci semestru rozloženy pravidelně a umožňují průběžné konzultace a řízení procesu učení.

Studijní opora předmětu sleduje tyto cíle:

- Formuluje v souladu se sylabem základní témata obsahu předmětu, a to tak, aby si student osvojil podstatu sdělovaného tématu prostřednictvím náležité terminologie.
- Řídí proces učení (osvojení poznatku až do úrovně komunikace poznatkem): výkladový text je doplňován různými distančními prvky, zejména osvětujícími příklady (aplikacemi), kontrolními otázkami a úkoly, jež poznatek upevňují.
- Propojení hlavního výkladového textu a systému autoevaluačních činností v systému moodle zajistí osvojení učiva v postupných krocích.
- Student je přitom ve studiu řízen a podporován nejen studijní oporou, ale i kontaktem s učitelem – ve fázi přímé výuky, při konzultacích a prostřednictvím elektronické individuální nebo skupinové komunikace.

Podmínky absolvování

Kurz je ukončen zápočtem. Zápočet se skládá prostřednictvím zápočtového testu.

1. Rozvrstvení českého národního jazyka

Obsahem této části je podat přehled o rozvrstvení národního jazyka. Rozlišit pojmy národní jazyk, spisovný jazyk, hovorová spisovná čeština a obecná čeština, nářečí, slang.

Ve studijní opoře studujeme strany 7-12.

Úkol 1

Český národní jazyk je jazyk domácích obyvatel Čech, Moravy a Slezska, ale je i jazykem Čechů žijících v zahraničí.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

Spisovná čeština se dělí na neutrální, hovorovou a knižní.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

Dialekty jsou odrazem vývoje národního jazyka.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

2. Problematika kodifikace a postojů ke kodifikaci

Cílem je poukázat na současný stav postojů českých lingvistů ke kodifikaci, které se částečně liší od postojů tradičních. Jako zástupce extrémního postoje ke kodifikaci českého jazyka je vybrán Václav Cvrček a jeho koncept minimální intervence.

Ve studijní opoře studujeme strany 13-16.

Úkol 2

Jazykovou kodifikaci vytvářejí orgány vědecko-výzkumné.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

Úzus je oporou pro jazykovou normu.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

Autorem konceptu minimální intervence je

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. Václav Cvrček
- b. Vojtěch Cvrček
- c. Václav Čermák

3. Variantnost hláskoslovných prostředků

Část třetí přináší přehled o rozrůzněnosti hláskoslovných prostředků, o rozrůzněnosti jejich stylových charakteristik. Úkolem je uvědomit si, že existuje určitá variantnost jazykových prostředků v hláskosloví a že ji lze funkčně využívat při stylizaci projevů v různých komunikačních oblastech.

Ve studijní opoře studujeme strany 17-20.

Úkol 3

Informace o stylových charakteristikách jednotlivých prostředků a jejich variantách najdeme ve

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost
- b. Pravidlech českého pravopisu

Jsou obě varianty neutrální spisovné?

umývadlo/umyvadlo

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ne
- b. ano

Tato hláskoslovná podoba *brejle* je spisovná neutrální.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

4. Vybrané problematické jevy českého pravopisu

Toto téma má seznámit studenty/ky s charakterem českého pravopisu a upozornit na některá problematická místa v psaní jednotlivých jevů nebo vybraných pravopisných skupin.

Ve studijní opoře studujeme strany 21-25.

Úkol 4

Česká grafická soustava je

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. cenemická
- b. pleremická

Kdy došlo k poslední kodifikaci pravopisu?

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. 1993
- b. 2001

V adjektivu ve spojení *bezkopc- kraj* napíšeme

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ý
- b. í

5. Variantnost morfologických prostředků – podstatná jména, zájmena a další

Podobně jako u hláskosloví (viz výše) existují varianty i u morfologických prostředků, jak tvarů, tak morfologických kategorií jako je například číslo nebo rod. Varianty však mají rozdílný charakter, je potřeba mezi nimi rozlišovat. Některé jsou z hlediska současné kodifikace nespisovné, jiné mají rozdílný stylistický charakter. Některé varianty jsou součástí úzu, ale nejsou kodifikovány.

Ve studijní opoře studujeme strany 26-29.

Úkol 5

Jsou všechny morfologické varianty stylově rozlišeny?

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ano
- b. ne

Jsou všechny uvedené tvary neutrální spisovné?

hokejisti, diplomati, atleti

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ne
- b. ano

Co je to hyperkorektnost?

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. přehnaná snaha vyjadřovat se spisovně, což vede k vytváření nespisovných tvarů
- b. vyjadřování jenom spisovně

6. Variantnost morfologických prostředků – slovesa

Podobně jako jmen i u sloves platí variantnost morfologických tvarů. Je stejně nutné se v této variantnosti orientovat, vědět, které tvary a užití morfologických kategorií je spisovné a které je nespisovné, které existuje v úzu a které se stalo součástí kodifikace.

Ve studijní opoře studujeme strany 30-32.

Úkol 6

Jsou tvary *skáči*, *píši* neutrální spisovné?

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ano
- b. ne

Jsou oba tvary 3. os. pl. neutrální spisovné?

(oni) vyrábí, vyrábějí

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ne
- b. ano

Jsou uvedené tvary přičestí minulého spisovné?

vzniknul, tisknul

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ne
- b. ano, hovorové spisovné

7. Slovesné vazby

Cílem výuky v rámci tohoto tématu je předložit příklady některých nevhodných a nesprávných slovesných a předložkových vazeb, upozornit na určité vývojové tendence v užívání vazeb.

Ve studijní opoře studujeme strany 33-36.

Úkol 7

Jsou uvedené tvary přičestí minulého spisovné?

vzniknul, tisknul

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ne
- b. ano, hovorové spisovné

Kontaminace znamená

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. směšování vazeb významově podobných sloves u jednoho slovesa
- b. spřežení dvou vazeb ve větě u dvou sloves

Ve větě *Mám než tebe* jde o

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. zeugmu
- b. kontaminaci

8. Módní výrazy a vazby; nejčastější prohřešky proti normě

Úkolem této tematické části je poukázat na četnost užívání některých výrazů a vazeb, jež jsou však hodnoceny z hlediska normy, ev. kultivovaného projevu, jako nevhodné nebo přinejmenším zbytečně nadužívané.

Ve studijní opoře studujeme strany 37-43.

Úkol 8

Ve větě *Padající sníh ze střechy může kolemjdoucí lehce zranit.* slovo lehce můžeme nahradit vzhledem k předpokládanému významu věty slovem

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. mírně
- b. snadno

Ve větě nahradíme slovo *čerstvý* slovem

Ministerstvo nyní spočítalo, jak se valorizace konkrétně projeví podle čerstvých údajů o průměrném výdělku. (aktuálně.cz, 10. 9. 2018)

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. svěžích (význam slova čerstvý, synonymum k čerstvý)
- b. nejnovějších

Je vhodnější nahradit slovo *predikovat* ve větě *Predikovat kličku by jistě herní taktice jeho soupeře prospělo.* slovem českým předpovídat

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. ano
- b. ne

9. Adaptace a skloňování cizích vlastních jmen; přechylování

V rámci výuky tohoto tématu jde o to, seznámit se s výkladem v IJP týkající se skloňování osobních jmen, zejména cizích původu, a odůvodnit podstatu přechylování u ženských příjmení.

Ve studijní opoře studujeme strany 44-54.

Úkol 9

Při skloňování osobních jmen se primárně řídíme jejich výslovností.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda

Jméno francouzského dramatika *Bernsteina* budeme vyslovovat

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. [Bernsten]

- b. [Bernstejn]
- c. [Bernštajn]

Jméno ukrajinského fotbalisty *Bokij* budem ve 2. p. sg. skloňovat

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. Bokije
- b. Bokého

10. Vliv cizích jazyků na současný český jazyk

Tato část se soustřeďuje na některé vybrané jevy týkající se vlivu cizích jazyků na češtinu. Současný český jazyk je zejména pod vlivem angličtiny.

Ve studijní opoře studujeme strany 55-59.

Úkol 10

Který z dnešních jazyků nejvíce ovlivňuje češtinu?

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. angličtina
- b. slovenština
- c. němčina

Neosémantizace je

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. když je význam slova nově vytvořen u nového pojmenování, neologismu
- b. když je (cizí) slovo používáno v českém prostředí, ale s jiným, nebo posunutým významem, než je jeho původní význam

Která z níže uvedených oblastí je nejvíce "protkána" anglicismy?

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. marketing
- b. školství
- c. lékařství

11. Čeština krajanů v zahraničí

Cílem je podat informaci o některých aspektech výskytu češtiny u krajanů v zahraničí. Čeština krajanů v zahraničí se bez rozdílů území v mnohém shoduje v některých znacích: jsou zde zachovány nářeční tvary, čeština se mísí s jazykem daného území, kde v současnosti krajané žijí, a je charakterizována poměrně omezenou stylistickou rozrůzněností. O její existenci však pečují školy a místní kulturní a společenské spolky, je zachovávána po generace v rodinách.

Ve studijní opoře studujeme strany 60-62.

Úkol 11

Pojem *jazykový ostrov* nebo také *jazyková enkláva* označuje

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. kompaktní seskupení českého obyvatelstva vně území českého národního jazyka
- b. výchozí skupinu dialektů, ke kterým se krajané hlásí

Český jazykový atlas je

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. zeměpisný atlas, který ukazuje, kde jsou v zahraničí usazeni čeští krajané
- b. jazykovězeměpisná analýza č.nár.jaz. zobrazena formou atlasu s mapkami jednotlivých území, kde žijí čeští krajané, kteří používají český jazyk

V Chorvatsku žije nejvíce českých krajanů v oblasti

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. okolo Omiše
- b. Daruvar

12. Čeština 20. století

Tato část informuje o vybraných zásadních skutečnostech ve vývoji češtiny 20. století. Část je věnována vývoji pravopisu, část se dotýká vývoje slovní zásoby. Badatelský zájem se v tomto období zvýšil o stylistiku. Jsou zde vyjmenovány některé zásadní instituce a projekty, které ovlivnily vývoj češtiny v tomto období, informace je podána o Pražském lingvistickém kroužku, o vzniku Českého národního korpusu. Zmiňována je literatura, která měla vliv na rozvoj vědeckého zájmu o češtinu, literatura o vývoji češtiny ve 20. století.

Ve studijní opoře studujeme strany 63-73.

Úkol 12

PLK byl založen

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. 1931
- b. 1926

Tzv. liblická konference v r. 1954 se v první řadě zabývala

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. pravopisem
- b. stylistikou
- c. problematikou tvarosloví

Autorem knihy *Čeština pod hákovým křížem*. Praha: Karolinum 2017 je

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. Robert Dittmann
- b. Václav Velčovský

13. Čeština 21. století

Tato část navazuje na část předchozí. Pojednává o základních skutečnostech týkajících se vývoje češtiny v 21. století, slovnících a příručkách češtiny.

Ve studijní opoře studujeme strany 74-76.

Úkol 13

Nový Encyklopedický slovník češtiny (NESČ) vyšel

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. 2002
- b. 2017
- c. 2016

Publikace *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia 2004 zahrnuje slovní zásobu z let

Vyberte jednu z nabízených možností:

- a. 1985-1995
- b. 1996–2002

Akademická příručka českého jazyka (Praha: Academia 2014) je v podstatě tištěnou verzí Internetové jazykové příručky.

Vyberte jednu z nabízených možností:

- Pravda
- Nepravda